

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРПІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єрмоєнко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – 1738 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

ВИКОРИСТАННЯ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДИК НАРОДНОГО КОЗАЦЬКОГО ВИХОВАННЯ

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет

***Анотація.** У даній науковій статті описані методи впровадження системою бойового хортингу народних традицій та методик козацького родинно-шкільного виховання, проведення заходів патріотичного спрямування для учнів спортивних секцій бойового хортингу, містяться визначення та наукове обґрунтування занять бойовим хортингом як фактору реалізації національно-патріотичної програми для дітей, учнівської і студентської молоді, значимості цінностей народних традицій для учнівської та студентської молоді, яка займається бойовим хортингом, визначення змісту, форм і методів підвищення рівня фізичного та психічного здоров'я спортсменів, оцінка прихильності учнів до тренувальних технологій національного професійно-прикладного виду спорту України – бойового хортингу. Зазначено, що традиційне бойове мистецтво, призначене повернути фізичну культуру України до національного коріння. Основним його завданням є формування духовної людини. І вже потім виховання бойовим хортингом базується на багатоформатній фізичній активності. Тобто цей вид спорту охоплює весь арсенал підготовки спортсмена, громадянина і людини. Звичайно, ми в першу чергу спираємося на традиції. В Україні існує давня традиція бойових мистецтв. Тут дуже багато різноманітних напрямів, які допомагають виховувати дітей і молодь, повноцінно їх розвивати, щоб кожен з них став гідним членом суспільства завдяки мистецтву бойовий хортинг. Відомо, що український козацький визвольний рух на Хортиці був однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби народу за свободу й державну незалежність України. Саме тому нині дослідники, науковці вводять в обіг нові наукові терміни – козацька культура, козацький світогляд, козацька ідеологія. Є всі підстави вживати й термін козацька педагогіка бойового хортингу, яка була глибоко самобутнім явищем української національної педагогіки. Дослідники сутності й специфіки козацької педагогіки, яка формувала у молоді синівську любов до рідної землі і готовність її захищати від чужинців, високу національну свідомість і самосвідомість, вірність рідній мові, народним традиціям, звичаям, обрядам, сім'ї.*

***Ключові слова:** впровадження народних традицій, бойовий хортинг, родинно-шкільне виховання, народні звичаї, козацький світогляд, національне коріння.*

Актуальність наукового дослідження. Бойовий хортинг – це виховна система учнівської молоді України від молодшого до старшого шкільного віку. Він універсальний та унікальний, а головне – має наше, національне коріння з епохи славетного козацтва Запорозької Січі.

Національно-культурна ідентифікація – найважливіший елемент патріотичного виховання й збереження національної самобутності українців. Сьогодні в Україні активно відроджується та розвивається напрям національного виду боротьби бойовий хортинг. Бойовий хортинг уже здобув широку популярність і ним займаються тисячі дітей, адже він поступово знаходить все більше своїх прихильників [1–13; 19–27]. Отже, сьогодні бойовий хортинг став важливим компонентом формування й становлення фізичної культури та спорту в Україні.

На сьогодні для вдосконалення системи масової фізичної культури й спорту в державі є сенс упроваджувати бойовий хортинг, який має багатовікові традиції та враховує кліматогеографічні, національно-культурні особливості регіонів нашої країни.

Особливо актуалізується ця проблема сьогодні, коли у сфері освіти відкрилися великі перспективи для розробки та впровадження програм викладання бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти. При цьому потрібно враховувати регіональні особливості й національні традиції, які впливають на здоров'я, фізичний і моторний розвиток, рухову активність дітей та підлітків, що дає змогу, зі свого боку, зберегти традиційну культуру народу. Як відомо, залучення школярів до культури свого народу здійснюється завдяки

процесу освіти, а до фізичної культури – відповідно за допомогою фізкультурної освіти. Саме процес фізкультурної освіти чинить активну дію не лише на фізичні здібності людини, але й передусім на відчуття й свідомість, психіку та інтелект учнів, що забезпечує формування у них стійких соціально-психологічних та патріотичних якостей.

Виклад основного матеріалу. Життя українців нерозривно пов'язане з культурою народу, її цінностями та традиціями. Бойовий хортинг розвивається постійно й також продовжуватиме свій розвиток під впливом нових високих технологій, які, без сумніву, матимуть великий вплив на різні аспекти культурного життя народу. Але потрібно привчати наше покоління до того, щоб зберігати, продовжувати наше культурне надбання та розвивати його. Заставою розвитку народу є збереження традицій. Традиція – це досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, які склались історично й передаються з покоління в покоління. Історія бойових мистецтв України сягає своїм корінням у глибини тисячоліть. Український народ постійно захищав свою землю від ворогів. Це примушувало наших предків удосконалювати своє тіло й відточувати майстерність у різноманітних змаганнях [14].

Важливо підкреслити, що коли йдеться про бойові мистецтва, мається на увазі саме «Бойовий хортинг». Із цього приводу існують вагомі підстави, щоб віднести його до витоків зародження всіх відомих одноборств в Україні, що зберегли в собі базові основи сучасного бойового досвіду людства. Свого розвитку бойова культура українців досягла за часів козацтва. Окрім боїв на кулаках, козаки практикували боротьбу на ремнях, бої на палицях, боротьбу хрест-навхрест та ін. Народні засоби фізичного виховання як прояв народної творчості дуже близькі й зрозумілі всім. Тому використання національного виду боротьби – бойового хортингу, ігор і танців у фізкультурній освіті підвищує культуру учнів. У нашій країні, завдяки величезній роботі прихильників бойового хортингу, українська боротьба набула чималого розвитку.

Традиційне бойове мистецтво, призначене повернути фізичну культуру України до національного коріння. Основним його завданням є формування духовної людини. І вже потім виховання бойовим хортингом базується на багатоформатній фізичній активності. Тобто цей вид спорту охоплює весь арсенал підготовки спортсмена, громадянина і людини. Звичайно, ми в першу чергу спираємося на традиції. В Україні існує давня традиція бойових мистецтв. Тут дуже багато різноманітних напрямів, які допомагають виховувати дітей і молодь, повноцінно їх розвивати, щоб кожен з них став гідним членом суспільства завдяки мистецтву бойовий хортинг [15–18]. Відомо, що український козацький визвольний рух на Хортиці був однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби народу за свободу й державну незалежність України. Саме тому нині дослідники, науковці вводять в обіг нові наукові терміни – козацька культура, козацький світогляд, козацька ідеологія.

Є всі підстави вживати й термін козацька педагогіка бойового хортингу, яка була глибоко самобутнім явищем української національної педагогіки. Дослідники сутності й специфіки козацької педагогіки, яка формувала у молоді синівську любов до рідної землі і готовність її захищати від чужинців, високу національну свідомість і самосвідомість, вірність рідній мові, народним традиціям, звичаям, обрядам, сім'ї.

Головною метою педагогіки бойового хортингу є виховання вільнолюбної й незалежної особистості, юнака, мужнього громадянина. З цієї мети виходили провідні завдання виховувати у підростаючих поколінь національну свідомість і самосвідомість, формувати український характер і світогляд, національну й загальнолюдську духовність, готувати фізично загартованих і мужніх воїнів-захисників рідного краю, виховувати громадян, які б розвивали культуру, економіку й інші сфери життєдіяльності нашої країни.

Крім того, слід сказати, що українська система виховання особистості засобами бойового хортингу є глибоко самобутнім явищем, якому не було аналогів у світовій педагогіці, а оригінальність та результативність виховання, за свідченням дослідників, проявила себе на всіх його ступенях та в кожному складовому компоненті.

Справжнє військове мистецтво якраз і складається із знання багатьох важливих закономірностей і секретів та правильного їх використання. Як, наприклад, підкратися до

ворожого стану непомітно, не розполохавши при цьому птицю чи звіра, які можуть тебе виказати? Треба знати відповідні секрети їх поведінки. Як заховатися в очереті серед хмар кусючої мошкари і годинами там лежати не видаючи себе ні єдиним рухом? Треба натертися певними настоями рослин або навіть дьогтем чи мокрою глиною, – і мошкара обминатиме тебе десятою дорогою, а твої вороги опухнуть від її укусів, шукаючи тебе. Як перебратись через болото, не втопившись у небезпечній трясовині? Як в польових умовах гоїти рани, як тамувати голод і спрагу, як ефективно захищатися від ворожої зброї, як правильно маскуватися?

Адже від володіння цими навичками залежало не лише життя окремих воїнів, а й долі цілих битв. І тому оволодінню цими навичками у козаків надавалося надзвичайно велике значення [28–37]. А оволодівши ними, вони в очах сучасників виглядали справді неперевершеними воїнами, наділеними надприродною силою. Люди вірили, що характерників не брала звичайна зброя, вони були замовлені від кулі і шаблі, з води вони виходили сухими, з вогню мокрими.

Бойовий хортинг є системою навчання і виховання, що має кілька ступенів. Дошкільне родинне виховання, серцевиною якого є етнопедагогіка, народні навчально-виховні традиції.

Особливо великим впливом користується фольклорне виховання, яке складається з найважливіших напрямів національного виховання. Його зміст має велике підґрунття: пісні, думи, балади, прислів'я, приказки про козаків, їхню героїчну боротьбу проти чужеземних загарбників – татар, турків, польської шляхти. Довгими зимовими вечорами мати співала дітям козацьких пісні, а дідусь розповідав про часи його молодості, а інколи й кобзарі, завітавши на хутір, співали думи про подвиги Байди-Вишневецького й Самійла-Кішки, про біль і сльози, про походи запорожців, про славу і звитягу українських воїнів.

З найбільш раннього віку батьки цілеспрямовано та систематично загартовують дітей як фізично, так і духовно, формують у них почуття честі й гідності, готують не лише до подолання життєвих труднощів, але й до майбутніх випробувань у захисті рідної України. Як тільки хлопчик спинався на ноги, його садили на коня, через кілька років привчали тримати шаблю, володіти луком.

Варто наголосити, що виховання бойовим хортингом здійснюється на високому особистісному рівні. Його силу і дієвість забезпечують, передусім, ідеї та засоби духовності, національні традиції, звичаї й обряди. Як свідчать історичні джерела (літописи, фольклорні, літературно-художні твори), у козацьких сім'ях панували культу Батька і Матері, Дідуся і Бабусі, Роду і Народу, Родини і Батьківщини [38–47]. У козацьких сім'ях виробився певний статус і роль батька та матері у вихованні дітей. Батько – це насамперед захисник природного стану людини, її свободи і незалежності, вільного способу життя; він також охоронець сім'ї, її морально-духовних цінностей, символ предків, їхньої та своєї совісті.

У відомих піснях про козаків часто вимальовується образ Матері, яка виховувала у своїх синів, з одного боку, витривалість, мужність, твердість духу, рішучість, з іншого – формувала у них глибокий гуманізм, добродушність, милосердя, готовність допомогти слабшому.

Великий виховний вплив на дітей мають різноманітні види народного мистецтва – декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, вишивки, рушникарства, різьби по дереву тощо.

Все це змалечку формує в свідомості дитини ідеал козака, який свято береже заповіти, традиції батьків, дідів і прадідів – мудрих хліборобів, дбайливих господарників, непримиренних захисників своїх вольностей. Бойового хортинг і навчання найдоцільніше назвати козацьким родинно-шкільним, яке здійснюється у той період, коли приходить час «оприділяти хлопчика в науку».

Сама назва – «козацько-родинно-шкільне», на нашу думку, обумовлюється тим, що на цьому ступені дотримується єдність вимог родини і школи у вихованні та навчанні дітей при збереженні пріоритетної ролі батька у виховному впливі на дітей. У виборі школи, як правило, не має ускладнень, оскільки до послуг є ціла мережа різних козацьких шкіл.

Зміст освіти в полкових, січових, музичних та інших козацьких школах був різноманітним. У характеристиці унікальної та своєрідної козацької системи виховання і навчання, з огляду на те, що до другої половини XVIII-го століття на території Лівобережної України діяв адміністративно-територіальний полковий устрій на чолі з гетьманом, слід, насамперед, виділити полкові школи. За даними ревізійних книг у семи полках Лівобережжя було 866 полкових шкіл: у Ніжинському – 217, Лубенському – 172, Чернігівському – 154, Переяславському – 119, Полтавському – 98, Прилуцькому – 69, Миргородському – 68. А якщо поглянути на тогочасну карту шкільництва України зі сходу на захід, то позначки «полкова школа» стоять поряд із назвами таких міст як Стародуб, Глухів, Острогозьк, Охтирка, Харків, Ізюм, Суми, Ромни, Яготин, Черкаси, Кременчук, Київ, Фастів, Біла Церква, Канів, Корсунь, Чигирин, Умань, Брацлав та інші.

Полкові школи – це загальноосвітні початкові навчальні заклади, що були спрямовані на забезпечення військово-оборонних потреб козацького краю [48–56]. Ці школи розміщувались переважно у церковних приміщеннях, тому іноді вони мали назву церкви, де функціонувала школа, наприклад, Успенська школа, Покровська школа тощо. Зміст навчання був досить обмежений і забезпечував лише початкові знання: читання, письмо, рахунок. Методи навчання також були традиційними для тих часів, хоча інколи вчителі намагались унаочнювати навчальний процес, особливо рухами тіла під час вивчення азбуки. Проте в полкових школах разом з основами знань дітям давали відомості про рідний край, політичне й державне життя України, розвивали цілеспрямовано їхні психофізичні та моральні якості, естетичні смаки, фізично загартовували, знайомили з основами строю, вдосконалювали володіння шаблею та верховою їздою.

Всі вихованці разом з батьками та вчителями брали активну участь у розвитку народних традицій, звичаїв, обрядів. Школярі співали в церковному хорі, їх також залучали до участі у театралізованих виставах, новорічних вертепах тощо. Цікаво й те, що в цих школах одним зі стимулюючих засобів до навчання було виокремлення вчителем помічників з кращих учнів, яких називали «школярами», «молодиками», «виростками». У деяких полкових школах дітей старшин і заможних козаків навчали не лише грамоті, але й суто військовій справі при сотенних і полкових канцеляріях.

Наступним вищим освітнім шаблоном, своєрідною й унікальною в своїй суті ланкою козацької освітньої системи була Січова школа, яка включала в себе 16 шкіл, що функціонували при кожній із 16-ти церков на території «вольностей Війська Запорізького». Велику роль у розвитку цих шкіл, а також освіти в Україні відіграла Запорізька Січ, яка в середині XVIII-го століття дала сильний поштовх початковій та професійній освіті, оскільки на її території на той час було близько 4 000 населених пунктів і майже 100 тисяч населення.

Детальне уявлення про зміст, форми і методи навчання та виховання в таких школах дають матеріали про казеннокоштную січову школу, яка існувала при церкві Святої Покрови. Вона складалася з двох шкіл або двох відділів: в одному навчались козаки, які прагнули стати паламарями, дияконами, в іншому – майбутня старшина. Окремо навчались сироти, хрещеники козацької старшини.

Зміст навчання включав наступні предмети: риторика, лінгвістика, логіка, схоластика, богослів'я, діалектика. Серед форм шкільної роботи широко використовувались диспути, де школярів навчали вмінню вести дискусію, чітко формулювати, висловлювати й аргументувати свою думку. У прагненні дати простір школярам до вивчення культурних здобутків світу вивчали декілька іноземних мов. У Головній Січовій школі, яка існувала з 1754-го до 1768-го року, зміст навчання прирівнювався до кращих братських шкіл, оскільки тут вивчалася піітика, риторика, математика, географія, астрономія, мови. Діти навчалися в школах до тих пір, доки повністю не засвоювали шкільну премудрість.

Деякі ліниві або недбалі школярі могли вчитись і десять років [57–69]. Фізичні покарання (в основному, через биття лозиною) застосовувались, але школярі зносили покарання по-козацьки: без ойкання й плачу.

У всіх без винятку школах надавалось велике значення релігійному й патріотичному вихованню, опануванню військовою справою. Тому поруч із загальноосвітніми предметами багато уваги приділялось психофізичному вдосконаленню майбутніх козаків.

З огляду на навички, які давались у січових школах, тут молодиків учили «Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати й відбиватися, з рушниці гострозоро стріляти й списом добре колоти». Багато уваги приділялося також навчанню учнів плавати, веслувати, керувати човном, переховуватися від ворога під водою (за допомогою очеретини) тощо. Давались також ґрунтовні знання з народної медицини, вивчались її вивірені рецепти щодо міцного здоров'я й повноцінного довголіття.

Великого значення надавалось формуванню потрібних для життя умінь і навичок за допомогою народних ігор, танцювальних обрядів: як правило, на свята народного календаря молодь змагалась на силу, спритність, швидкість, винахідливість, точне попадання в ціль тощо. Найбільш традиційними були змагання на конях [70–78]. Завдяки такій підготовці козаків, як зауважував французький інженер і картограф Левассер де Боплан, «...будовою тіла міцні, легко переносять холод і голод, спеку і спрагу;...маючи міцне здоров'я, ...майже не знають хвороб, ...на війні невтомні, відважні, хоробрі».

Учні жили в шкільному курені на повному самообслуговуванні: по черзі куховарили, оскільки харчувались самі й самостійно виконували всі господарські справи. В учнівському колективі діяло самоврядування, яке за своєю структурою нагадувало козацьке: учні обирали зі свого складу двох отаманів – одного для старших, іншого – для молодших. Якщо вибрані ватажки не виправдовували довір'я, після закінчення навчального року їх переобирали. Високим зразком для поколінь, що вчилися в козацьких школах, був республіканський устрій Запорозької Січі (принципи організації і проведення козацьких Рад, виборність гетьманів, отаманів та ін). Як і для козаків, так і для учнів, були рівні права й обов'язки, а найвищими якостями вважались патріотизм, готовність віддати життя за волю й свободу України, чесність, лицарська честь і лицарська звитяга, самодисципліна, взаємодопомога.

Підвищену і вищу освіту молодь, яка прагнула вчитись, одержувала у вітчизняних колегіумах і академіях та європейських університетах. Така освіта не була поодиноким явищем, бо в козацькі часи навчально-виховні заклади готували інтелектуальну еліту, яка самовіддано працювала в ім'я української науки, культури, освіти.

Козацька доба в розвитку освіти дала світові блискучу плеяду вчених, зокрема педагогів: І. Гізеля, Герасима і Мелетія Смотрицьких, С. Полоцького, Ф. Прокоповича, С. Яворського. Промовистим у цьому плані є й той факт, що один з найвидатніших козацьких полководців П. Конашевич-Сагайдачний, який здобував освіту в Острозькій школі-академії, на все життя залишився вірним поборником національної системи виховання, меценатом освітніх закладів і значну частину своєї маєтності заповів Києво-Могилянській академії, яка постійно й успішно готувала національні наукові, мистецькі й освітні кадри. Останній, ступінь козацької системи навчання і виховання завершувався у школі джур, яка характеризувалася значною самобутністю, і якій важко знайти аналог у світовій педагогічній практиці. На Запорозькій Січі склалася специфічна система відбору, навчання, виховання й так званого «вишколу» молодиків. Як пишуть дослідники, у козаків-запорожців був дуже гарний звичай, щоб біля кожного статечного козака був один або більше хлопців-підлітків, які називалися джурами: «Хто хотів стати козаком, мусив, насамперед, служити три роки в старого козака за джуру».

Джура мав багато обов'язків: носив за козаком потрібні йому речі, клунки, другу рушницю, доглядав коня та зброю свого названого батька-запорожця, ходив разом з ним у походи, допомагав йому у всьому в бою (набивав мушкета, запалював люльку, приносив пити тощо).

Серед настанов-повчань наставників, з якими вони зверталися до джур, були такі: «Ніколи не плач, як баба, і самого чорта не бійся», «Ніколи не зганьби своєї честі та не образь культури роду» та інші.

Пройшовши школу джур, навчившись від свого козака-наставника орудувати зброєю, набравши вправності в битвах та отримавши позитивну характеристику свого наставника, молодик приймався товариством у запорізьке братство і діставав власну зброю: рушницю,

шаблю, спис, луки і стріли [79–89]. Час перебування молодиків у школах Запорізької Січі не регламентувався, а залежав, передусім, від їх здібностей до військової та духовної науки.

Ідеал козацького виховання також був присутнім. У духовному житті молоді козацька педагогіка особливу роль відводила лицарській честі і звитязі. Кодекс лицарської честі включав такі основні якості особистості:

любов до батька, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини;
готовність захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема дітей;
підкреслено шанобливе ставлення до дівчини, жінки, бабусі;
непохитна вірність принципам народної моралі, духовності;
відстоювання свободи і незалежності особистості, народу, держави;
прагнення робити пожертвування на будівництво храмів, навчально-виховних закладів, пам'яток історії та культури;

здатність цілеспрямовано й систематично розвивати фізичні і духовні сили, волю, можливості свого організму;

уміння скрізь і всюди поступати благородно, виявляти лицарські чесноти;

турбота про розвиток національних традицій, звичаїв, обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі, примноження її багатств.

Якості лицарської честі гармонійно доповнювалися кодексом лицарської звитязі:

готовність боротися до загиби за волю, честь і славу України;

нехтування небезпекою, коли справа стосується життя рідних, друзів, побратимів;

ненависть до ворогів, прагнення визволити рідний край від чужих заброд-завойовників;

здатність відстоювати рідну мову, культуру, право бути господарем на власній землі;

героїзм, подвижництво у праці і в бою в ім'я свободи і незалежності України [90–99].

Козаки були глибоко людяними, щиросердечними, великодушними і милосердними до всіх, хто перебував допомоги, співчуття.

Як дорогоцінний духовно-моральний спадок, козаки залишили своїм нащадкам такі заповіді милосердя:

всєбічна допомога сиротам, вдовам, турботливе ставлення до безпомічних, постійна їх матеріальна і моральна підтримка;

готовність допомагати найменшим, найбеззахиснішим – дітям, створювати умови для їхньої радості, попереджувати їхні страждання, замінити їм у разі необхідності батька і матір, сестру і брата;

надання допомоги хворим, пораненим, потерпілим від злих людей, стихійних сил природи та ін.;

здатність до співчуття, жалю до людей, які потрапили в біду;

готовність допомагати будь-якій людині, щиро розділити з нею горе, страждання, журбу і тугу.

Своєрідний кодекс честі козака як приклад для наслідування загалом відбився у фольклорі:

1. Над усе славилось козацьке братство, єдність помислів і дій («Погибай, а товариша виручай», «Або будем в Україні-Русі, або пропадем усі»);

2. В основі братства лежало волелюбство, індивідуальна воля («Степ та воля-козацька доля», «Козак без волі, що кінь на припоні», «Коли козак у полі, то він на волі», «Нуте, браття, або перемогу здобути, або дома не бути»);

3. Найтяжчим гріхом у козацькому братстві було запроданство, зрадницький вчинок («Не страшні нам турки і татари, а страшні перевертні та яничари»);

4. Славилось у козацтві правдолюбство, вважалося, що козак – типовий правдошукач («Не той козак, що за водою пливе, а той, що проти води»);

5. Козакам було притаманне лицарство, шляхетність («Козача потилиця панам-ляхам не хилиться», «Щирий козак ззаду не нападе»);

6. У всіх школах, починаючи з родинної, у майбутніх козаків виховувались мужність і хоробрість, військова майстерність («Береженого Бог береже, а козака шабля стереже», «Козак не боїться ні хмари, ні грому», «Гляди, козаче, щоб не взяли татари сидячого»);

7. Прославлялась наука, грамотність («До булави треба ще й голови», «Темних, бува, й в козаки не пускають, темними тин підпирають»);

8. Від козаків вимагалось бути витривалими й загартованими в суворих козацьких буднях («Терпи, козак, отаманом будеш», «Хліб та вода, то козацька їда», «Козак з біди не заплаче», «Хто любить піч, тому ворог Січ»);

9. В історію ввійшли приповідки про козаچه життєлюбство, оптимізм («Життя собаче, зате слава козака», «На козаку і рогажа пригожа», «Козаки, як малі діти: дай багато – все з'їдять, дай мало – раді будуть», «Козацькому роду нема переводу»).

Як бачимо, знайомство з історією козацтва розвінчує раніше поширювану думку, що більшість запорожців не знали грамоти. За свідченням одного з найбільш авторитетних істориків Запорозької Січі Д. І. Яворницького, кожному, хто б він не був, звідки б він не прийшов доступ на Січ був вільним за таких умов: бути вільною неодруженою людиною, розмовляти українською мовою, сповідувати православну віру і пройти певне навчання. Про це ж писав архідиякон Павло Алепський, який супроводжував Антіохського патріарха Макарія до Москви в 1654–1657 рр., побував в Україні і писав, що «... по всій землі козаків ми помітили прекрасну рису, яка викликала наше здивування: всі вони одружуються за коханням, їх жінки бувають чесні понад міру, ... в країні козаків дітей більше, ніж трави. І всі вміють читати, навіть сироти». У багатьох спогадах іноземців було здивування й прагнення зрозуміти, які саме чинники і якою мірою мали вирішальний вплив на формування тієї відданості й вірності в побратимстві – аж до самозабуття й самопожертви.

На подив багатьох іноземців козаки-побратими йшли часто один за одного в вогонь та воду, на тортури і смерть. Не менш утаємничими й до цього часу до кінця недослідженими з психолого-педагогічної точки зору є явище козацького характерництва: в літературі досить описаний той подив, який викликала здатність і вміння деяких козаків ухилятися від куль, прогнозувати події, читати думки свого співбесідника тощо. На думку деяких дослідників, фактично це була ціла наука – характерологія, якою глибоко й всебічно, на основі знань і невичерпних можливостей самовдосконалення володіли окремі козаки.

Отже, педагогічна практика Козацької республіки не просто задовольняла скромні потреби трудового народу в освіті, вона значно підняла планку української духовності, формуючи у значної частини народу та його підростаючих поколінь вірність рідній землі, мові, традиціям. Таким чином, вивчення та наліз історії становлення й розвитку козацьких єдиноборств засвідчують, що серед них найпопулярнішим є бойовий хортинг, який сьогодні визнано в Україні національним видом спорту. Він є також одним із найпопулярніших і наймасовіших видів бойових мистецтв українського походження.

Висновок. Таким чином, у даному науковому дослідженні описані методи впровадження системою бойового хортингу народних традицій та методик козацького родинно-шкільного виховання, проведення заходів патріотичного спрямування для учнів спортивних секцій бойового хортингу, містяться визначення та наукове обґрунтування занять бойовим хортингом як фактору реалізації національно-патріотичної програми для дітей, учнівської і студентської молоді, значимості цінностей народних традицій для учнівської та студентської молоді, яка займається бойовим хортингом, визначення змісту, форм і методів підвищення рівня фізичного та психічного здоров'я спортсменів, оцінка прихильності учнів до тренувальних технологій національного професійно-прикладного виду спорту України – бойового хортингу.

Визначено, що традиційне бойове мистецтво, призначене повернути фізичну культуру України до національного коріння. Основним його завданням є формування духовної людини. І вже потім виховання бойовим хортингом базується на багатоформатній фізичній активності. Тобто цей вид спорту охоплює весь арсенал підготовки спортсмена, громадянина і людини. Звичайно, ми в першу чергу спираємося на традиції.

В Україні існує давня традиція бойових мистецтв. Тут дуже багато різноманітних напрямів, які допомагають виховувати дітей і молодь, повноцінно їх розвивати, щоб кожен з них став гідним членом суспільства завдяки мистецтву бойовий хортинг.

Водночас, фізична і психологічна підготовка у процесі опанування бойового хортингу формує у школярів впевненість у собі, в своїх силах. Результативність різних видів військово-професійної діяльності особливо залежить від спеціальної фізичної підготовки, яка формується попередньо шляхом систематичних занять бойовим хортингом, фізичними вправами, які адекватні в певному відношенні вимогам, що пред'являються до функціональних можливостей організму професійною діяльністю та її умовами. У даний період бойовим хортингом займаються провідні фахівці спорту з різних міст і областей України, переважна більшість із яких має вищу спеціальну освіту і є спеціалістами та магістрами з фізичного виховання.

Активна робота науковців сприяє охопленню заняттями бойовим хортингом і оздоровчою діяльністю різні верстви населення України від маленьких дітей до людей похилого віку. Популяризуючи бойовий хортинг серед молоді, залучаючи дітей та юнацтво до здорового способу життя, вони попереджають шкідливі звички, сприяють вихованню особистості в душі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Батьківщини.

Беззаперечним є й те, що основою розвитку в Україні бойового хортингу являються багатовікові традиції, що передавалися з роду в рід, від покоління до покоління, від часів сарматів до Київської Русі й до запорозьких козаків. Сьогодні бойовий хортинг в Україні є важливою складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту, військово-патріотичного й духовного виховання молоді, відродження та розвитку українських бойових традицій. Заняття бойовим хортингом сприяють зміцненню здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових якостей та інтелектуальних здібностей молоді шляхом залучення її до регулярних тренувань, участі в спортивних змаганнях, навчально-тренувальних семінарах й інших фізкультурно-оздоровчих заходах. Український козацький визвольний рух на Хортиці був однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби народу за свободу й державну незалежність України. Саме тому нині дослідники, науковці вводять в обіг нові наукові терміни – козацька культура, козацький світогляд, козацька ідеологія.

Є всі підстави вживати й термін козацька педагогіка бойового хортингу, яка була глибоко самобутнім явищем української національної педагогіки. Дослідники сутності й специфіки козацької педагогіки, яка формувала у молоді синівську любов до рідної землі і готовність її захищати від чужинців, високу національну свідомість і самосвідомість, вірність рідній мові, народним традиціям, звичаям, обрядам народу України.

Перспективи подальших досліджень. Подальша робота в напрямі впровадження системою бойового хортингу народних традицій та методик козацького родинно-шкільного виховання, вивчення особливостей бойового хортингу як середовища морально-вольової підготовки та загартування особистості, методів виховання учнів спортивних секцій, формування у них відчуття патріотизму, волі до перемоги, українського лідерського світогляду планується з метою поліпшення культури спортивної діяльності за підтримки сім'ї, укріплення здоров'я, стабільних навичок самоконтролю та психічної саморегуляції спортсменів бойового хортингу різного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.
2. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.
3. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.

4. Біла В. Р. Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом / В. Р. Біла, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 242–254.
5. Бобік С. П. Формування професійно-психологічних здібностей співробітників правоохоронних органів у процесі занять бойовим хортингом / С. П. Бобік, Е. А. Єрмоєнко, С. П. Параниця // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 23–38.
6. Боднарчук О. Г. Бойовий хортинг для підготовки співробітників правоохоронних органів / О. Г. Боднарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 226–242.
7. Бондарчук В. В. Бойовий хортинг як засіб формування професійно-прикладних якостей курсантів і працівників силових структур / В. В. Бондарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 188–200.
8. Брухно Ю. С. Бойовий хортинг як засіб формування фізичної культури студентів і курсантів / Ю. С. Брухно, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 200–214.
9. Буток О. В. Бойовий хортинг і здоров'я людини / О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 564–575.
10. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг як система підготовки українського професійного воїна-патріота / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 126–139.
11. Вехтєв В. В. Бойовий хортинг у військовому мистецтві / В. В. Вехтєв, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 827–840.
12. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
13. Ганчева В. І. Бойовий хортинг: методика застосування дихальних вправ у процесі занять / В. І. Ганчева, Е. А. Єрмоєнко, Г. А. Коломєєць // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 667–682.
14. Гарбовський Л. А. Бойовий хортинг і методика викладання у закладах вищої освіти / Л. А. Гарбовський, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 155–173.
15. Гречана Л. О. Бойовий хортинг у системі початкової школи закладів загальної середньої освіти / Л. О. Гречана, Е. А. Єрмоєнко, С. М. Солодько // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28–29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 554–563.
16. Гречаний О. М. Методика викладання бойового хортингу в процесі гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 251–262.
17. Грищук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. Л. Грищук, Е. А. Єрмоєнко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ.

семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 59–73.

18. Деркач О. В. Розвиток фізичних якостей у співробітників правоохоронних органів засобами бойового хортингу за методом функціонального тренування / О. В. Деркач, Е. А. Єрьоменко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 384–403.

19. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.

20. Ерёмченко Э. А. Хортинг – философия украинского единоборца / Э. А. Ерёмченко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.

21. Єрьоменко В. Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів / В. Єрьоменко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 116–126.

22. Єрьоменко В. Е. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу / В. Е. Єрьоменко, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 195–215.

23. Єрьоменко В. Стоматологічне здоров'я дітей та молоді як чинник спортивних успіхів у бойовому хортингу / В. Єрьоменко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 96–111.

24. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг. Навчальна програма спортивної секції з бойового хортингу для учнів середнього шкільного віку 5–9 класів : навч. програма / Е. А. Єрьоменко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – ГС «НФБХУ», 2021. – 127 с.

25. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг – виховна система школярів України / Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 240–251.

26. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 203 с.

27. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників державних правоохоронних органів : монографія / Е. А. Єрьоменко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2021. – 222 с.

28. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.

29. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти / Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 215–225.

30. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військово-патріотичного виховання старшокласників / Е. А. Єрьоменко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 273–287.

31. Єрьоменко Е. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.

32. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти / Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 128–138.

33. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.

34. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях / Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та

- діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 110–128.
35. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як чинник формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді / Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 8 (128) 20. С. 61–69.
36. Єрмоєнко Е. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2019. – Вип. 11. – С. 55–70.
37. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.
38. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/»*. – 2019. – Вип. 10 (118). – 2019. – С. 49-56.
39. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць* / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.
40. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнка про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // *Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.*
41. Єрмоєнко Е. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу* : зб. наук. праць / Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.
42. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний і бойовий хортинг у системі професійної підготовки допризовної молоді, військовослужбовців та правоохоронців / Е. А. Єрмоєнко, С. С. Полторацький // *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіт», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 527–533.*
43. Єрмоєнко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.
44. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // *Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп.* : Київ, 2008. – 12 с.
45. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.
46. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.
47. Єрмоєнко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрмоєнко // *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. – С. 18–23.
48. Єрмоєнко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 122 с.
49. Єрмоєнко Е. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.
50. Єрмоєнко Е. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2018. – Вип. 9. – С. 127–138.

51. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.
52. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
53. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. - Вип. 3 (123). - С. 47-56. - DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09.
54. Єрмоєнко Е. А. Основоположні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.
55. Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 40–55.
56. Єрмоєнко Е. А. Особливості фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів засобами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 39–42.
57. Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 95–110.
58. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.
59. Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 63–72.
60. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.
61. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць* / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.
62. Єрмоєнко Е. А. Теоретико-методичні засади виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять бойовим хортингом : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 191 с.
63. Єрмоєнко Е. А. Технічна підготовка спортсмена бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 652 с.
64. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.
65. Єрмоєнко Е. Філософія бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2018. – Вип. 9. – С. 82–104.
66. Єрмоєнко Е. Формування фізичної культури та цінностей здорового способу життя студентської молоді як передумова спортивних успіхів у бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2019. – Вип. 11. – С. 261–274.
67. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць* / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.
68. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
69. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.

70. Зверев А. В. Бойовий хортинг у методиках вдосконалення силових якостей спортсменів різних вікових груп / А. В. Зверев, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 593–603.
71. Івашковський В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. Івашковський, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.
72. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрьоменко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
73. Карасевич С. А. Бойовий хортинг як засіб морально-етичного виховання особистості / С. А. Карасевич, Е. А. Єрьоменко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 346–357.
74. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг: концептуальні засади розвитку і популяризації в Україні / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 502–514.
75. Коломоєць Г. А. Бойовий хортинг і принципи формування духовно-моральної вихованості учнів / Г. А. Коломоєць, Е. А. Єрьоменко, В. В. Деревянко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 776–793.
76. Колос М. А. Бойовий хортинг: швидкісно-силова підготовка та оптимізація управління навчально-тренувальним процесом / М. А. Колос, Е. А. Єрьоменко, О. М. Сидоренко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 493–502.
77. Кузора І. В. Військово-патріотична програма бойового хортингу / І. В. Кузора, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 840–852.
78. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 6–14.
79. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.
80. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.
81. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.
82. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.
83. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.
84. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.
85. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність

- правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.
86. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.
87. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.
88. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.
89. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.
90. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.
91. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.
92. Степура Т. М. Бойовий хортинг як засіб формування специфічних психічних властивостей співробітників правоохоронних органів / Т. М. Степура, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 173–188.
93. Тішин А. В. Застосування прийомів бойового хортингу при вдосконаленні навчання у вищих освітніх установах правоохоронних органів України / А. В. Тішин, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 296–305.
94. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг і методика проведення занять в умовах здоров'язберігальної педагогіки / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 695–713.
95. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.
96. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг як чинник навчання і професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти правоохоронної спрямованості / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 8–23.
97. Шаповалов Б. Б. Перспективи розвитку бойового хортингу як засобу підготовки військовослужбовців правоохоронних органів військової структури до дій з ризиком для життя та здоров'я / Б. Б. Шаповалов, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 315–322.
98. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.
99. Savchenko, A. (2017). Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.

Yeromenko E. A.

State Tax University, Irpin, Ukraine

USE OF TRADITIONAL METHODS OF FOLK COSSACK EDUCATION IN THE COMBAT HORTING TRAINING SYSTEM

***Abstract** This scientific article describes the methods of implementation of the system of combat horting folk traditions and methods of Cossack family and school education, patriotic activities for students of sports sections of combat horting, contains the definition and scientific justification of combat horting as a factor in implementing national patriotic program for children, students and student youth, the importance of the values of folk traditions for school and student youth engaged in combat horting, determining the content, forms and methods of improving the physical and mental health of athletes, assessing students' commitment to training technologies of national professional and applied sports of Ukraine – combat horting. It is noted that the traditional martial art is designed to return the physical culture of Ukraine to the national roots. Its main task is the formation of a spiritual person. And then the education of combat horting is based on multi-format physical activity. That is, this sport covers the entire arsenal of training of the athlete, citizen and person. Of course, we rely primarily on tradition. There is a long tradition of martial arts in Ukraine. There are many different areas that help to raise children and youth, to fully develop them, so that each of them becomes a worthy member of society through the art of martial arts. It is known that the Ukrainian Cossack liberation movement on Khortytsia was one of the brightest pages of the chronicle of the people's struggle for freedom and state independence of Ukraine. That is why today researchers and scholars are introducing new scientific terms – Cossack culture, Cossack worldview, Cossack ideology. There is every reason to use the term Cossack pedagogy of combat horting, which was a deeply distinctive phenomenon of Ukrainian national pedagogy. Researchers of the essence and specifics of Cossack pedagogy, which formed in young people a filial love for the native land and readiness to protect it from foreigners, high national consciousness and self-consciousness, loyalty to the native language, folk traditions, customs, rituals, family.*

***Key words:** introduction of folk traditions, combat horting, family-school education, folk customs, Cossack worldview, national roots.*